

Sygn. akt II UK 516/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku M. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 27 lutego 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 26 czerwca 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...), III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, uwzględniając apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w G., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 25 września 2014 r. i oddalił odwołanie M. K. od decyzji organu rentowego z dnia 22

maja 2014 r. oraz zasądził od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje i postępowanie kasacyjne. Sąd Apelacyjny rozpoznawał bowiem sprawę ponownie, w wykonaniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2017 r. uchylającego wyrok z dnia 7 maja 2015 r., którym oddalono apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 25 września 2014 r. ustalającego, że M. K. podlegała obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 2 grudnia 2013 r. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą.

Podstawa ubezpieczenia M. K. wynikająca z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.) została zakwestionowana po złożeniu przez nią wniosku o zasiłek chorobowy z tytułu niezdolności do pracy związanej z ciążą za okres od 6 marca do 3 czerwca 2014 r. W wyroku z dnia 7 maja 2015 r. potwierdzającym prawidłowość zgłoszenia do ubezpieczenia, Sąd drugiej instancji ustalił, że ubezpieczona uzyskała w dniu 2 grudnia 2013 r. wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej w zakresie „wynajmu i zarządzania nieruchomościami własnymi lub dzierżawionymi” i tego samego dnia zawarła z R. S. umowę najmu lokalu mieszkalnego nr 133 w W. przy ulicy D., wcześniej wynajmowanego prywatnie innej osobie. Z tytułu umowy uzyskała przychód w grudniu 2013 r. w kwocie 1.191,90 zł, w styczniu 2014 r. w kwocie 1.228,49 zł, w lutym 2014 r. w kwocie 1.312,16 zł i w marcu 2014 r. w kwocie 1.173,88 zł.

W skardze kasacyjnej od wyroku z dnia 7 maja 2015 r., opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 6 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2013 r., poz. 672 ze zm.), Zakład Ubezpieczeń Społecznych zakwestionował ocenę działalności prowadzonej przez ubezpieczoną jako podporządkowanej regułom zysku i opłacalności lub racjonalnego gospodarowania. Sąd Najwyższy, dostrzegając związanie ustaleniami stanu faktycznego (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), skoncentrował się na niejasności co do istnienia podstawy ubezpieczenia przez brak ustaleń dotyczących odróżnienia

czynności gospodarczych od czynności związanych z najmem prywatnym, a uwzględniając podnoszone w skardze kasacyjnej okoliczności nabycia wynajmowanego mieszkania z kredytu bankowego w ramach wspólności ustawowej małżeńskiej na zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych, ocenił przedmiot działalności jako obsługę własnego majątku, niebędącą działalnością gospodarczą. Zwrócił uwagę, że elementem kreującym działalność gospodarczą jest jej charakter zarobkowy i ocenił, że ustalone w sprawie opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne w kwocie znacznie przekraczającej obowiązujące minimum oraz wyższej od zysku z prowadzonej działalności, może wskazywać na intencję nie tyle podjęcia i wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej, co włączenia do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2016 r., I UK 455/15, niepubl.).

Sąd Najwyższy wypowiedział pogląd prawny, że okazjonalny najem lokalu mieszkalnego nie stanowi przejawu prowadzenia działalności gospodarczej w myśl art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r., przy czym ustalony w sprawie stan faktyczny uznał za niewystarczający do oceny, czy ubezpieczona rzeczywiście rozpoczęła prowadzenie działalności o charakterze zarobkowym w sposób zorganizowany, czy też ujawniony przychód należało zakwalifikować jako przychód z najmu prywatnego.

Rozpoznający sprawę ponownie Sąd Apelacyjny, sprowadzając spór do zagadnienia relacji między przedmiotem działalności gospodarczej a czynnościami związanymi z najmem prywatnym, rozważył, „czy doszło do przekazania całości lokalu na cele działalności gospodarczej, czy dochód z wynajmu lokalu stanowił przychód z działalności gospodarczej, czy dochód osoby fizycznej i to odpowiednio do udziału we współwłasności nieruchomości, czy doszło do zmian opodatkowania, czy czynsz był opłacany na bankowy rachunek firmowy czy prywatny, a także czy wynajem jednego lokalu i związany z nim obowiązek jego utrzymania w odpowiednim stanie technicznym oraz ponoszenie kosztów reklamy oraz wysokich składek na ubezpieczenie społeczne może być uznane za działalność gospodarczą prowadzoną w celach zarobkowych” i stwierdził, że zebrany w sprawie materiał

dowodowy nie pozwala na ustalenie, iż lokal będący przedmiotem umowy najmu z dnia 2 grudnia 2013 r. został wciągnięty do środków trwałych przedsiębiorstwa oraz że czynsz z tytułu jego najmu stanowił przychód z działalności gospodarczej, a nie prywatnej i to obojga małżonków. Ten niedostatek wynikający z bierności ubezpieczonej w postępowaniu, nakazał Sądowi uznanie, że w świetle dotychczas ujawnionych okoliczności działalność gospodarcza nie miała charakteru zorganizowanego, biorąc zaś pod uwagę wysokość czynszu za wynajem lokalu, stanowiącego niezmienny przychód, oraz obciążeń fiskalnych odwołującej, podatkowych i z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, nie stwierdził zamiaru ubezpieczonej nakierowanego na prowadzenie działalności gospodarczej. Ostatecznie doszedł do przekonania, że wynik finansowy prowadzonej działalności był nieistotny, gdyż intencją odwołującej nie było podjęcie i wykonywanie zarobkowej działalności gospodarczej, lecz włączenie się do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 26 czerwca 2017 r. wniosła ubezpieczona. Oparła ją na podstawie naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 382 w związku z art. 328 § 1¹, art. 387 § 21 i art. 391 § 1 k.p.c. przez przeprowadzenie nowego postępowania dowodowego i zmianę dotychczas niekwestionowanych ustaleń faktycznych oraz brak uzasadnienia wyroku w zakresie ustalenia faktów i oceny dowodów, w szczególności dowodu z zeznań ubezpieczonej, dokumentu deklaracji PIT, potwierdzeń przelewów podatku, księgi przychodów i rozchodów, z których wynika, że nastąpiła zmiana formy opodatkowania nieruchomości z najmu prywatnego (zryczałtowany podatek dochodowy) na zasady ogólne obowiązujące w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a cały uzyskiwany przychód z najmu mieszkania stanowił wyłącznie dochód ubezpieczonej opodatkowany na zasadach ogólnych, oraz że jej mąż nie czerpał żadnego dochodu z działalności gospodarczej. Przy tych brakach skarżąca zarzuciła naruszenie prawa materialnego tj. art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej i w związku z art. 5a pkt 6 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wynajem i

zarządzenie własnym majątkiem nieruchomości nie stanowi działalności gospodarczej.

Skarżąca zarzuciła też zawyżenie zasądzonych kosztów postępowania przez naruszenie art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 108 § 1, w związku z § 11 ust. 2 oraz 12 ust. 1 pkt 2 i § 12 ust. 4 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. - w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.) wskazując że całkowita kwota kosztów wynosi 375 zł.

Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy z zasądzeniem od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach.

Powołała się na zmianę przez Sąd Apelacyjny w (...) ustaleń faktycznych w oderwaniu od jej stwierdzeń o tym, że podjęła działalność gospodarczą polegającą na najmie własnych nieruchomości, od którego odprowadzała należny podatek dochodowy, zgodnie z zasadami obowiązującymi przedsiębiorców.

Organ rentowy wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej z zasądzeniem kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy i nie można oprzeć skargi kasacyjnej od orzeczenia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ k.p.c.). W judykaturze zwraca się szczególną uwagę na to, że samodzielna regulacja zakresu mocy wiążącej orzeczenia Sądu Najwyższego, wydanego w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej, wyłącza zastosowanie do tego orzeczenia art. 386 § 6 w związku z art. 398²¹ k.p.c. Zakres kognicji Sądu Najwyższego w odniesieniu do prawomocnego wyroku sądu powszechnego jest przedmiotowo węższy niż zakres orzeczenia sądu drugiej instancji, zatem związanie jego wyrokiem ogranicza się tylko do wykładni prawa. Jednolicie przyjęto w orzecznictwie Sądu Najwyższego, tak na gruncie obecnie obowiązującego

przepisu, jak i wcześniej obowiązującego art. 393¹⁷ k.p.c., że pojęcie „wykładnia prawa” powinno być rozumiane wąsko, jako ustalenie znaczenia przepisów prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2009 r., I CSK 83/09, Izba Cywilna 2011 nr 5, s. 43, z dnia 23 października 2002 r., II CKN 860/00, niepubl., z dnia 8 grudnia 2011 r., IV CSK 178/11, niepubl. oraz z dnia 29 stycznia 2008 r., I PK 169/07, niepubl., z dnia 19 października 2005 r., V CK 260/05, niepubl., z dnia 12 grudnia 2001 r., V CKN 437/00, niepubl., z dnia 15 stycznia 2004 r., II CK 162/03, niepubl.). Według wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 1999 r., I PKN 474/98 (OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 177), związanie sądu wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy nie obejmuje ocen dotyczących stanu faktycznego sprawy; argumentacja w tym zakresie nie ma cech wykładni prawa, lecz polega na ocenie prawnej ustalonych faktów, więc należy do sfery stosowania prawa, o której art. 398²⁰ k.p.c. nie stanowi. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2001 r., V CKN 437/00 (Izba Cywilna 2002 nr 4, s. 50), jeżeli by w orzeczeniu Sądu Najwyższego znalazły się wskazania co do dalszego postępowania, to wskazania takie nie wiążą sądu, któremu sprawa została przekazana (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2014 r., V CSK 266/13, niepubl.).

Sąd Najwyższy w wyroku wydanym w niniejszej sprawie uwzględnił zarzut naruszenia art. 8 ust. 6 ustawy systemowej w związku z art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej przez ich zastosowanie do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego, a brak stosownych ustaleń za uzasadniający zarzut kasacyjny naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, LEX nr 122981; z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, LEX nr 784216; z dnia 10 marca 2011 r., II PK 241/10, LEX nr 817524). Skonstatował, że ustalony w sprawie stan faktyczny nie pozwala na ocenę, czy ubezpieczona w spornym okresie faktycznie rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej o charakterze zarobkowym w sposób zorganizowany, czy też ujawniony przychód należało zakwalifikować w ramach przychodu z najmu prywatnego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy, w której skasowano wyrok z takiej przyczyny, Sąd *meriti* powinien kierować się ogólnymi zasadami postępowania

apelacyjnego, co oznacza obowiązek orzeczenia na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym, oraz uzasadnienie wyroku ze wskazaniem podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, tj. ustalenia faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, a na koniec wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku, wygłoszone po ogłoszeniu jego sentencji i utrwalone za pomocą urządzenia rejestrującego tych elementów nie zawiera. Z tej przyczyny niemożliwa jest ocena prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego.

Wyliczenie kwoty kosztów postępowania podlegających zwrotowi na rzecz organu rentowego jest oczywiście błędne.

Uwzględniając to, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).